

Una experiència de creació d'un espai virtual d'àrea de coneixement¹

Margarita Torrente Torné, Xavier Escobar Sola, Luis Heredia Santaella, Maria Pino Roca, Paloma Vicens Calderon, M. Teresa Colomina Fosch

Departament de Psicologia (Àrea Psicobiologia)
Facultat de Ciències de l'Educació i Psicologia
Universitat Rovira i Virgili

Carretera de Valls, s/n –Campus Sescelades 43007 Tarragona

margarita.torrente@urv.cat xavier.escobar@estudiants.urv.cat luis.heredia@urv.cat
maria.pino@urv.cat paloma.vicens@urv.cat mariateresa.colomina@urv.cat

DOI: 10.1334/0.000001765

Resum

En la pràctica docent, una de les dificultats, que es fan evidents en el dia a dia, és la falta de relació dels continguts comuns i previs per part dels alumnes en una mateixa àrea de coneixement. Amb l'objectiu d'afavorir la relació dels continguts comuns dins l'àrea de coneixement es pretenia obrir un espai virtual per a tots els alumnes que cursin assignatures de l'àrea on trobessin informació bàsica de les assignatures i que fos un lloc on intercanviar coneixements, recursos etc., de manera que acabés esdevenint una eina d'estudi i comprensió per als alumnes i que una eina més d'avaluació continuada per als professors.

Paraules clau: Espai virtual, Intercanvi, Revisió, *Foro*, Aprenentatge.

1. Contextualització

En psicobiologia, els conceptes que aprenen a primer curs són indispensables per entendre i donar sentit als conceptes de segon curs i així successivament. En les assignatures de primer s'acostumen a donar les bases sobre el que es construiran els aprenentatges de segon i demés cursos. Per tant és imprescindible que els alumnes recordin i tinguin assumits aquests coneixements per a poder fer un aprenentatge constructiu. La majoria dels alumnes que presenten dificultats per a les assignatures de la nostra àrea, acostumen a tenir un coneixement deficitari de les bases o de coneixements previs necessaris al que estan estudiant, tal com hem pogut observar els darrers anys. La majoria d'aquests alumnes els hi costa revisar, bé perquè no disposen dels apunts, bé perquè no els tenen accessibles durant el curs, etc. Per als alumnes que estan aprenent una matèria, també els hi és molt bo de cara a l'aprenentatge, intentar explicar el que han après, per a valorar el seu coneixement de la matèria. Així, i seguint a Cabero, 2005, característiques que han de definir la formació en el context europeu d'educació superior són: la interactivitat, el treball col·laboratiu, les comunitats d'aprenentatge i l'aprenentatge per competències. L'aprenentatge col·laboratiu està fonamentat en la teoria constructivista, es considera una filosofia d'interacció i una forma de treball que implica el desenvolupament de coneixements i habilitats individuals com el desenvolupament d'una actitud positiva d'interdependència i respecte a les contribucions, emfatitzant la participació activa de l'estudiant en el procés perquè l'aprenentatge sorgeix de transaccions entre els alumnes i entre el professor i els estudiants (Panitz i Panitz, 1998). Els termes cooperació i col·laboració s'utilitzen com a sinònims en moltes ocasions, però tenen característiques que els diferencien (Álvarez *et al.*, 2006). En

¹ Aquest treball ha estat possible gràcies a l'ajut A03, de la convocatòria 2009-2010 de l'ICE - Institut de Ciències de l'Educació- Universitat Rovira i Virgili.

l'aprenentatge cooperatiu el procés d'ensenyança-aprenentatge està més estructurat deliberadament pel professor, hi ha una estructura predefinida de l'activitat, mentre que en l'aprenentatge col·laboratiu se li atribueix major responsabilitat individual a l'estudiant, i per tant, l'estructura de l'activitat tendeix a ser més lliure (Panitz i Panitz, 1998). Per tant, preteníem crear una "comunitat d'aprenentatge" que tingués com a característiques la interactivitat i el treball col·laboratiu, afavorint l'aprenentatge per competències que s'ha de promoure en els alumnes.

2. Objectius plantejats

Els objectius generals a assolir, eren dos: que esdevingui una eina d'estudi i comprensió per als alumnes i que esdevingui una eina més d'avaluació per als professors. Com a objectius específics preteníem aconseguir: la participació dels alumnes de tots els cursos, l'obtenció d'informació per a l'avaluació dels alumnes per part dels professors, la millora general en els coneixements de l'àrea de psicobiologia dels estudiants i una valoració positiva per part dels estudiants de la nova eina/espai virtual.

3. Recursos emprats i descripció de l'activitat

Per a començar el projecte es va contractar a través de l'ICE (ajut ICE A03) un becari a temps parcial. A continuació, després de valorar diferents alternatives de plataforma virtual, es va sol·licitar la creació d'un espai virtual de l'àrea de psicobiologia al Moodle, i es van afegir tots els professors de l'àrea com a coordinadors. Es va afegir informació bàsica de totes les assignatures de l'àrea, es van crear *foros* i vam administrar dues enquestes de satisfacció i utilització (al febrer i al maig-juny). Durant el curs, els professors van fer el seguiment de l'espai i es van obtenir els informes d'activitat dels alumnes per a cada professor.

4. Avaluació de la proposta

En quant a la valoració de l'activitat, s'ha fet un recompte de totes les entrades i participacions dels alumnes que quedaven registrades a la web, realitzant a continuació la mitjana i desviació típica de les dades. Els alumnes han entrat al primer quadrimestre de mitjana $7,85 \pm 9,73$ vegades, de les quals el percentatge més alt és per a mirar els vídeos i el percentatge més baix és per entrar als *foros*. Aquesta mitjana d'activitat passiva o entrades a l'espai virtual baixa fins a un $4,50 \pm 8,81$ vegades al segon quadrimestre, de les quals el percentatge més baix és per entrar als *foros* i el més alt és a altres apartats de l'espai, passant la visualització dels vídeos a un segon terme. Pensem que aquesta disminució en l'activitat pot ser deguda a dues variables: la familiaritat, és a dir, ja coneixien l'espai i havia disminuït el interès inicial i al volum de feina. Per altra banda, la participació activa (contribucions a l'espai) va ser de dos pujades de paquets d'informació (apunts i imatges), l'afegiment d'un *link* i quatre comentaris. A ressaltar que així com en el segon quadrimestre va disminuir la participació passiva, la participació activa va donar-se durant el segon quadrimestre, per tant, pensem que la familiaritat anima als alumnes a participar. Aquestes dades, que a més de tenir-les com a grup les teníem per cada alumne individualment, donat que no va ser inclòs aquest tipus d'avaluació als plans de treball, només servia als professors com a informació addicional. Pensem que en un futur s'hauria de contemplar en el pla de treball per a que aquesta nota tingués el pes que pensem que es mereix.

En quant als dos últims objectius, es troben assolits així com reflecteixen les dues enquestes d'opinió que van respondre els alumnes. A continuació presentem aquests resultats que han estat analitzats amb el paquet estadístic SPSS 15.0, realitzant els descriptius (mitjanes i desviacions típiques) per a les variables quantitatives i les freqüències per a les variables qualitatives. La primera enquesta va ser contestada per un total de 175 alumnes. En aquesta primera enquesta quasi el 60% dels alumnes que la va contestar era

de *primer curs*, al voltant d'un 30% de *segon* i la resta d'*altres cursos*. Més d'un 90% dels alumnes coneixien l'existència de l'espai virtual; la majoria l'havien conegut al entrar al Moodle (aprox. un 80%) i la resta per professors i companys. Més del 75% dels alumnes enquestat (al febrer de 2010, primera enquesta) ja havien entrat. Així de mitjana havien entrat quasi 10 vegades, tot i que la desviació era força alta, i valoraven els vídeos, la utilitat de l'espai en general, els foros, la importància i si l'utilitzarien en un futur per damunt de 3 de mitjana en una escala tipus likert de 5 (Cabero, 2005). La segona enquesta va ser contestada per un total de 184 alumnes. En la segona enquesta que vàrem portar a terme (maig-juny 2010, en acabar el curs) també la majoria d'alumnes eren de *primer curs*, essent els percentatges molt similars als de la primera enquesta. Els alumnes preferien els vídeos penjats en el primer quadrimestre (44%) respecte als penjats al segon quadrimestre. La majoria havien invertit entre 10 min i 1 hora en aquest segon quadrimestre, el que insinua que no van disposar de massa temps. La majoria dels alumnes valoraven de manera general l'espai com a "positiu", i un 55% afirmava que l'havia ajudat a millorar l'aprenentatge i la comprensió de nous conceptes, que era un dels objectius que perseguíem. I més de la meitat creien que els hi havia ajudat a millorar els coneixements en l'àrea. A més a més, quasi un 60% considera aquesta iniciativa com una bona eina d'avaluació per als professors. També consideren que és una bona eina per al intercanvi d'informació entre alumnes (tot i que a la pràctica no l'han utilitzat amb la mateixa proporció). I consideren que ha de continuar el pròxim any en més d'un 80%.

Finalment la valoració general que fan els alumnes de l'espai virtual de psicobiologia en una escala likert de 5 punts és de 3.89.

Una de les propostes que pensem que ajudaria a millorar la participació "activa" seria la introducció de tasques concretes, per a que quedi clar que han de fer els alumnes (Rubia *et al.*, 2009), enlloc de només promoure la participació entre els alumnes, pot ser amb directrius més concretes augmentaria la implicació de l'alumnat. Pensem que un dels punts febles del present projecte és la no concreció en tasques, deixant l'objectiu massa general i no fomentant la implicació, per altra banda, també destaquem la necessitat d'incloure la participació en aquest fòrum com a part de l'avaluació dins de cada assignatura. Per tant, tot i que pensem que s'haurà d'anar millorant, és una eina amb molt bona rebuda per part dels alumnes i que ells la valoren com a que els hi ajuda en l'estudi, a més a més d'una prometedora eina per a l'avaluació de l'alumnat en les EEES, tal i com Coll *et al.* (2007) afirmen: "és necessari seguir construint i reconstruint l'entorn virtual adaptant-lo a les formes en les que la mateixa comunitat evoluciona i utilitzant el seu potencial per aconseguir els objectius que persegueix amb la seva creació".

Creiem que, almenys sinó de manera total, sí parcialment hem assolit els objectius que preteníem. Així creiem que hem assolit 3 dels objectius: els professors han obtingut informació sobre la participació dels alumnes, per mitjà dels reports que s'extreien de la plataforma i de l'activitat en els fòrums; segons els mateixos alumnes han contestat en l'enquesta, aquest espai els hi ha servit per a millorar els seus coneixements; i els alumnes han valorat positivament aquesta nova eina. En quant a la participació, diem que l'hem assolit de manera parcial, donat que, tot i que les entrades a l'espai virtual i les consultes han estat molt satisfactòries, no podem dir el mateix de la participació dels alumnes en els foros (participació "activa"), aquest és l'únic objectiu que creiem que no l'hem aconseguit, almenys en la seva totalitat.

5. Conclusions i propostes finals

Amb els resultats que hem obtingut podem concloure que: els alumnes valoren positivament l'existència d'un espai virtual d'àrea, creuen que és una bona eina i que sí l'utilitzaran en un futur; més del 50% dels alumnes consideren que els hi ha ajudat a millorar l'aprenentatge i comprensió de nous conceptes i que els hi ha ajudat a millorar els coneixements en l'àrea de psicobiologia; quasi el 60% dels alumnes creuen que és una bona eina d'avaluació continuada per part dels professors; i tot i que els alumnes valoren positivament un espai virtual d'àrea de coneixement, presenten una baixa participació activa.

Com a propostes finals recomanariem per un proper treball: proposar tasques concretes a realitzar pels alumnes dins l'espai virtual per augmentar la participació; i que les tasques incloses haurien de constar com a part de l'avaluació dins dels plans de treball de les assignatures. Tal com definien innovació West i Farr, 1990, "la innovació és la seqüència d'activitats per les quals un nou element és introduït en una unitat social amb la intenció de beneficiar a la unitat, una part d'ella o a la societat en conjunt. L'element no necessita ser enterament nou o desconegut als membres de la unitat, però ha d'implicar algun canvi discernible o repte en l'status quo". Les universitats han introduït les tecnologies de la informació en la seva dinàmica educativa al llarg d'aquestes dues últimes dècades, entenent el seu ús com a necessari i inevitable en els processos d'aprenentatge en l'educació superior (Duart, 2009), i contemplant-se com una necessitat de cara a l'adaptació a l'Espai Europeu d'Educació Superior (García-Valcárcel, 2007). És per aquesta raó que el present projecte pretén un pas més en l'adequació a les EEES, millorant la qualitat i efectivitat de la interacció utilitzant l'ordinador per a recolzar processos d'aprenentatge col·laboratiu, entenent com a procés d'aprenentatge col·laboratiu aquells que es recolzen en els esforços cooperatius o de grup en el professorat i els estudiants, i que requereixen participació activa i interacció per part d'ambdós, professors i alumnes, davant els models tradicionals d'aprenentatge acumulatiu (Salinas, 2004).

Referències

- [1] Álvarez, I., García, I., Gros, B. i Guerra, V. (2006) El diseño de entornos de aprendizaje colaborativo a través del programa knowledge forum: Análisis de una experiencia. *Revista de Educación*, 341, pp. 441-469.
- [2] Cabero, J. (2005) *Formación del profesorado universitario en estrategias metodológicas para la incorporación del aprendizaje en red en el Espacio Europeo de Educación Superior (EEES)*. Informe final. Ministerio de Educación y Ciencia, Madrid.
- [3] Coll, C., Bustos, A. i Engel, A. (2007) Configuración y evolución de la comunidad virtual MI-PE/PIDE: Retos y dificultades. Rodríguez, J. L. (Coord.). En: Comunidades virtuales de práctica y de aprendizaje [Monogràfic en línia]. *Revista electrónica teoría de la educación: Educación y cultura en la sociedad de la información*, 8 (3), pp. 86-104. Universidad de Salamanca [Data de consulta 08/06/2010].
- [4] Duart, J. M. (2009) Calidad y usos de las Tic en la universidad. *Revista de universidad y sociedad del Conocimiento (Rusc)*, 6 (2). [Article en línia]. UOC [Data de consulta 03/06/2010].
- [5] García-Valcárcel, A. (2007) Herramientas tecnológicas para mejorar la docencia universitaria. Una Reflexión desde la experiencia y la investigación. *RIED, Revista iberoamericana de educación a distancia*, 10 (2), pp. 125-148.
- [6] Panitz, T. i Panitz, P. (1998) *Encouraging the use of collaborative learning in higher education*. En: J. J. Forest (ed.) *Issues facing international education*, June, 1998, NY, NY: Garland Publishing.
- [7] Rubia, B., Ruiz, I., Anguita, R., Jorrín, I. i Rodríguez, H. (2009) Experiencias colaborativas apoyadas en E-Learning para el Espacio Europeo de Educación Superior: Un estudio de seis casos en la Universidad de Valladolid. *Revista latinoamericana de tecnología educativa - RELATEC*, 8 (1), pp. 17-34.
- [8] Salinas, J. (2004) Innovación docente y uso de las Tic en la enseñanza universitaria. *Revista de universidad y sociedad del conocimiento (Rusc)*, 1 (1). [Article en línia]. UOC [Data de consulta 14/01/2010].
- [9] West, M. A. i Farr, J. L. (1990) *Innovation and creativity at work: Psychological and organizational strategies*. John Wiley & Sons, Chicester.